

کاهش جمعیت مولد روستا با شهرنشینه

۱- از سال ۸۹ به بعد مهمترین معیار تبدیل روستا به شهر در ایران، دارا بودن ۳ هزار و ۵۰۰ نفر جمعیت است در توضیح این مصوبه گفته شده است: "روستاهای مرکز بخش یا هر جمعیتی، و روستاهای واجد شرایط چنانچه دارای ۳ هزار و ۵۰۰ نفر جمعیت باشند شهر شناخته می شوند."

این موضوع در زمان خود با ایرادهای مختلفی مواجه شد که از جمله آنها خداحافظی زود هنگام با موضوع روستا است؛ چرا که این شاخص تبدیل روستا به شهر را تسریع می بخشد و روستاهای بزرگ زودتر از آنچه باید به شهر تبدیل می شوند البته اکثر شهرهای بزرگ ایران زمانی روستا بوده اند و این دوره را سپری کرده اند.

۲- در دنیا سیاست یکسانی برای تبدیل روستا به شهر وجود ندارد مثلاً ژاپنی ها جمعیت روستا برای تبدیل به شهر را ۳۰ هزار نفر در نظر گرفته اند که البته در این کشور روستاهای دارای این جمعیت از شهری شدن استقبال نمی کنند.

یکی از دلایل این استقبال نکردن، همان مزیت های اقتصادی است. در واقع در ژاپن فعالیت اقتصادی در روستاها نصف شهر مالیات دارد و به همین دلیل روستاییان از تبدیل شدن به شهر استقبال نمی کنند.

۳- در سال های اخیر چینی ها برای کمک به رشد اقتصادی روستاها و همچنین خروج از رکود جهانی در بخش مسکن در یک تصمیم محرمانه تبدیل روستا به شهر را از یک روستای ۲۰۰ هزار نفری شروع کردند.

نتایج این تصمیم چینی ها برای آنها قابل تصور نبود و به همین دلیل تصمیم گرفتند تا این سیاست را به عنوان یک سیاست اصلی در دولت مطرح و پیگیری کنند. چینی ها می خواهند با تبدیل به شهر کردن روستاها علاوه بر بهبود معیشت مردم و بهره مندی روستاییان از رشد اقتصادی چین، شرایط کمک بیشتر روستاها به رشد اقتصادی این کشور را هم فراهم کنند.

۴- سرعت شهرنشینی در ایران را ۲ برابر جهان

مدیرکل محیط زیست استان:

منابع طبیعی را در مدیریت و اجرا کمک دهید

ندا رستمی

روند شتابان تخریب محیط زیست، مواجه شدن با بحران آب و آغاز بیابان زایی، آلودگی هوا و رودخانه ها، تهدید تنوع زیستی و کشتار بی رحمانه برخی از گونه های جانوری در خطر انقراض و همه همه، آ زیر قرمز را در طبیعت به صدا درآورده است.

وضعیت نگران کننده ای که سلامت زندگی نسل حاضر و آینده را با چالش ها و ناهنجاری های محیط زیستی جبران ناپذیری مواجه کرده و باید پیش از آنکه خیلی دیر شود، هشدارهای لازم به گوش تمامی افراد اثر گذار در حوزه فرهنگی و سیاسی جامعه رسانده شود.

بدون شک ظرفیت سازی فرهنگی و ایجاد حساسیت های لازم در سطح جامعه برای جلب مشارکت و همکاری مردم، در شمار راهبردی ترین اقداماتی است که باید مورد توجه قرار بگیرد.

اما روند زندگی جوامع محلی و همچنین عشایر در طبیعت هم از دید کارشناسان دور نیست.

یقیناً بنیادی ترین راهکار هر مسأله ای از طریق گسترش

آموزش های محیط زیستی و حفظ منابع طبیعی قابل دستیابی است؛ راهکاری که عشق به طبیعت و مواهب خدادای را در ضمیر همگان نهادینه کند.
«آ جوامع محلی را دریابید نه عشایر

مدیرکل حفاظت محیط زیست استان همدان در پاسخ به ضرورت آموزش های محیط زیستی و حفاظت منابع طبیعی به عشایر می گوید: باید این موضوع را لحاظ کنیم که عشایر صدها ست به صورت سنتی از منابع کشور بهره می برند و به نظر می رسد که امروزه عدم تعادل دام و مرتع معضل بزرگی است که ناشی از چرای بی رویه دام هاست، نه فعالیت عشایر.

محمد رضا محمدی با تأکید بر اینکه عشایر به طبیعت لطمه نمی زنند، ادامه می دهد: مشکل اینجاست که نتوانستیم سیاست های تعادل را برقرار کنیم و یا ضعیف انجام داده ایم. البته این موضوع هم به متولیان اجرا بر نمی گردد.

به گفته وی؛ منابع طبیعی به عنوان متولیان و حافظان منابع کشوری در این حوزه، بر خوردمی کنند و درگیر

این مهاجرت علاوه بر آسیب اقتصادی، آسیب اجتماعی و فرهنگی نیز به دنبال داشته و باعث رشد مناطقی به عنوان حاشیه شهرها شده است که اکنون به عنوان یک آسیب اجتماعی در کشور مطرح بوده و برنامه های توانمندسازی حاشیه برای آن در نظر گرفته می شود.

۶- تجربه ژاپن و چین به عنوان یک تجربه بشری در ارتباط با تبدیل شهر به روستا هم اکنون در اختیار ما است و کشور ما می تواند با الگوبرداری از سیستم کاملاً اقتصادی این دو کشور در موضوع تبدیل شهر به روستاها با تأمل بیشتری حرکت کند.

این دو کشور شاخص جمعیتی بالایی را برای روستاهایی که می خواهند تبدیل به شهر شوند در نظر گرفته اند و در کنار آن هدف اصلی از این اقدام چه در ژاپن که

موضوع هستند؛ اما به بهانه های مختلف چون افزایش تولید گوشت و... با فشارهایی مواجه می شوند و مواعی برای منابع طبیعی ایجاد می کنند.

مدیرکل حفاظت محیط زیست استان اظهار می کند: هرچند رقابتی در عرصه بهره برداری از مراتع آن هم به شیوه ارزان تر در عشایر هم ایجاد شده است.

محمدی با تأکید بر تجدیدنظر در سیاست های کلان کشوری معتقد است: این ایراد از لحاظ اجرایی بر نمی تابد؛ بلکه باید سازمان جنگل ها و مراتع که در استان ها بر عهده منابع طبیعی است، از جنبه های مدیریتی و اجرایی کمک شوند.

وی با بیان اینکه یکی از جنبه های موضوع، آموزش است، می گوید: استنباطم این است که با توجه به قدمت این سبک زندگی در مراتع (عشایری)، آنها قاعداً تا به صورت

طبیعی آموزش داده اند و اینکه باید بر جوامع محلی که استفاده بیش از حد مرتع را در پیش گرفته اند، متمرکز شد.

محمدی با تأکید بر اینکه جوامع محلی بیشتر در این موضوع دخیل هستند که باید از بهره گیری مازاد بر ظرفیت مرتع و دام آنها بر خوردم شود، بیان می کند: بخشی از کار به محیط زیست آنهم در مناطق حفاظت شده استان بر می گردد که سخت گیری خاصی نداریم؛ اما زمانی که به ورود بیماری و انتقال آن به حیات وحش بر خوردم کنیم، با هماهنگی دستگاه قضایی مانع ورودشان هم می شویم. همین سال گذشته بود که از ورود عشایر و جوامع محلی به مناطق حفاظت شده استان مراقبت کردیم و هیچگونه تلفاتی هم نداشتیم.

در روستاهای هدف گردشگری روستایی

«گردشگری روستایه»

دربند «روستاهای هدف

گردشگری»

کوه مریم مقدم

استان همدان، با توجه به وجود روستاهای با قدمت زیاد و متنوع از لحاظ فرهنگی و جاذبه‌های طبیعی، می‌تواند جایگاه بالایی در گردشگری روستایی داشته باشد. وقتی از روستاهای هدف گردشگری سخن می‌گوییم، آبوهوای مطبوع، بافت سنتنی و معماری اصیلی به اذهان خطور می‌کند که هر کسی دوست دارد برای یکبار هم که شده این حس را تجربه کند. برخی از روستاها دارای جاذبه‌های تاریخی و طبیعی هستند که می‌تواند گردشگری آن را قوت داده و منبع درآمدی برای اهالی آنها باشد که همین موضوع توسعه آنها را به دنبال دارد.

بر این اساس با انتخاب برخی از روستاها به عنوان روستاهای هدف گردشگری، این فرصت برای آنها فراهم شد که بتوانند از ظرفیت‌های خدادادی که برای آنها پیش آمده به سود خود بهره‌مند شوند. برخی از روستاهای هدف گردشگری تا جایی پیش رفت‌اند که اصطل، مساجد، بناات و گاهی آثار تاریخی موجود در آن روستا را چنان مهیای گردشگری کرده‌اند که دیگر نه‌تنها کسی بیکار نیست بلکه فکر مهاجرت نیز از سرشان بیرون آمده است.

مردمان این روستاها با تولید صنایع دستی بومی خود علاوه بر شناساندن هنر اجداد و نیاکان خود به سایرین، موجب درآمدزایی برای خود و خانواده خود شده‌اند. با این اوصاف استان همدان هم با دارا بودن ۲۰۰ روستای هدف گردشگری سعی در توسعه گردشگری بومی و روستایی کرده و به دنبال این است که در سال‌های آینده شاهد رونق هر چه بیشتر این گردشگری شود. روستاهای ورکانه، سیمین، ابرو، خاکو و وفرجین در شهرستان همدان، روستاهای پری پیروز و مانیزان در شهرستان ملایر، روستاهای علیصدر و اکتلو در شهرستان کبودرآهنگ، روستاهای ملحمدره، محمدآباد و حبشی در اسداباد، روستاهای اشتران، شهرستانه، گشائی، سنجنوران و کهنوش در نئوسرکان، روستای رسول‌آباد سلفلی در شهرستان بهار و روستای کاج در شهرستان رزن، روستاهای قلعه جوق و ازناو در شهرستان فامنین به عنوان روستاهای هدف گردشگری معرفی شده‌اند.

برای استفاده از ظرفیت روستاهای هدف گردشگری در راستای

منطقه‌ای محسوب گردیده و تخصیص عمودی در زمینه توسعه گردشگری به فعالیت‌های افقی تبدیل شود. در رهیافت اقتصادی در این زمینه بررسی توان‌های محیطی منطقه در برآورد عرضه به عنوان محصول مطرح بوده که می‌تواند شناخت منابع فرهنگی، تاریخی و طبیعی نواحی روستایی و گونه‌های گردشگری بر پایه این منابع؛ برآورد تراکم و ظرفیت گردشگری‌پذیری در نواحی روستایی و گونه‌های گردشگری بر پایه این منابع؛ برآورد تراکم و ظرفیت گردشگری‌پذیری در نواحی؛ توان سنجی شاخص‌های اقتصاد روستایی در زمینه کشاورزی دیگر بخش‌ها؛ قابلیت عرضه دیگر محصولات مورد نیاز گردشگران و بررسی و بر آورد امکانات و گونه‌های مختلف اقامتی را در نواحی روستایی را دربر گیرد.

آثار رهیافت اجتماعی- فرهنگی

در زمینه اجتماعی- فرهنگی در پذیرش گردشگران روستایی در یک منطقه، نحوه کنش‌پذیری و پویای فرهنگ جوامع محلی در قالب احیای آداب و رسوم و سنت‌ها شکل می‌گیرد و همچنین بازدید گردشگران از این جوامع به یک تجربه گردشگری منتهی می‌گردد. برخورد میزبان- گردشگر را در نواحی روستایی یک منطقه‌ای می‌توان از ۳ دیدگاه بررسی کرد، نخستین دیدگاه شیوه برخورد بین گردشگر- میزبان را به صورت پدیده‌ای قابل شناسایی با شماری از پیامدهای مثبت و منفی به تصویر می‌کشد که ارزیابی آن بستگی به این دارد که محقق چگونه به مسیر صحیح توسعه منطقه‌ای می‌نگرد. دومین دیدگاه عبارت است از دیدگاه کارکردی عناصر مختلف جامعه روستایی که ممکن است تغییری را به عنوان نتیجه مستقیم گردشگری- نظیر رفتار اخلاقی، زبانی، پهداشتی- تجربه کند. سومین دیدگاه جنبه‌های تغییر فرهنگی را در نظر می‌گیرد که ناشی از نفوذ گردشگران در بازنگری مهارت ها و رسوم سنتی مانند صنایع دستی می‌باشد.

آثار رهیافت زیست محیطی

ملاحظات زیست‌محیطی در ابعاد انسانی و طبیعی در برنامه‌ریزی گردشگری اهمیت بسیاری دارد که رایش مفهوم گردشگری پایدار خود نشان‌دهنده این اهمیت است. پایداری منابعی که به صورت برآورد نیازهای اجتماعات امروزی بدون نابودی منابع برای برآورد اجتماعات آینده تعریف شده است. در زمینه گردشگری می‌تواند دربرگیرنده حفاظت از منابع گردشگری در چارچوب جاذبه‌ها و محیط پیرامون برای تداوم جریان گردشگری و رسیدن به سطوحی از توسعه پایدار قلمداد گردد. توسعه پایدار گردشگری بخصوص گردشگری روستایی را در یک توسعه منطقه‌ای می‌توان به در نظر گرفتن رابطه‌ای که بین سه جزء محیط زیست گردشگری وجود دارد- گردشگران، مقصد و جامعه میزبان- مورد توجه قرار داد این رابطه می‌تواند پیچیده، پویا وسازنده یا مخرب باشد. گردشگری روستایی از یک سو می‌تواند اشتغالزایی ایجاد کند از دیگر سو قادر است اقتصاد محلی را از جلوه بیندازد و کیفیت زندگی و محیط زیست جوامع محلی را پایین بیاورد.

آثار نتیجه‌گیری

گردشگری روستایی از دو جنبه دارای اهمیت می‌باشد؛ یکی به عنوان یک فعالیت گسترده جهانی و دیگری تأکید بر توسعه سیاست‌های منطقه‌ای و محلی. گردشگری

روستایی به عنوان یک فعالیت جهانی امروزه با توجه به هم‌پوشی ۳ اصل ایجاد اشتغال و درآمدزایی، رضایت گردشگر و حفظ محیط زیست اهمیتی دوچندان یافته است. در اکثر کشورها- بخصوص کشورهای پیشرفته- ترویج گردشگری روستایی در سرلوحه برنامه دولت‌ها در زمینه گردشگری قرار دارد تا ضمن مثبت کردن بیلان گردشگری خود با هدایت شهروندان برای گذران اوقات فراغت به مناطق روستایی، فضای سرمینی، درآمد را نیز در سطح کشور پخش نمایند. علاوه براین دولت‌ها در پی آن هستند که به اهدافی چون ایجاد درآمد برای کشاورزان و دیگر خانواده‌های روستایی؛ آشنایی مردم شهر با تجربه زندگی شهری؛ کاهش مهاجرت به بیرون به وسیله تدارک فرصت‌های شغلی در نواحی روستایی؛ انتقال اندیشه‌ها از شهر به نواحی روستایی و تدارک برخی زیر بناهای اقتصادی نیز در جریان گردشگری روستایی دست یابند.

اما گردشگری روستایی به عنوان پارامتری برای توسعه منطقه‌ای، توسعه بر پایه جلوه‌ای از شناختن استعداد و توان منطقه و گسترش خردمندانه برای مناطقی که باید از استانداردهای ویژه توسعه گردشگری بهره‌مند باشند را دربر می‌گیرد. که در چارچوب منطقه‌بندی فضاها بساری تعیین کاربری زمین اعمال می‌شود. با منطقه‌بندی گردشگری روستایی، توسعه فضاهای ویژه و مناسب انجام می‌پذیرد و در نتیجه فضاهای دیگر دست نخورده باقی می‌ماند. همچنین کاربری زمین ناشی از منطقه‌بندی در این مناطق که مشخص و معین هستند می‌تواند بر اساس استانداردهای گردشگری روستایی در کشور اتفاق نیفتد؟ برای آسیب‌شناسی این موضوع باید به چند مسأله توجه کرد. اول نوع نگاه و تعریفی که از روستا داریم. دوم نظام برنامه‌ریزی که در کشور حاکم بود، آیا یک نظام عادلانه و مردم محور بوده است یا خیر؟ و سوم وجود تشکلهای روستایی مردم نهاد برای این که خواسته روستاییان را به دولتمردان و برنامه‌ریزان منعکس کند.

در خصوص مسأله نخست که به تعریف روستا برمی‌گردد باید گفت که قدیم براساس میزان آبی که وجود داشته روستا شکل گرفته است و بر همین اساس نام آن را آبادی گذاشته‌اند. بدین ترتیب بسته به میزان آبی که وجود داشته تعدادی از مردم دور هم جمع می‌شدند و زندگی می‌کردند. به همین دلیل تعداد روستاها در کشور بسیار زیاد است. حال پس از پیروزی انقلاب اسلامی برای خدمت‌رسانی به مناطق روستایی، آنها را به روستا و آبادی تفکیک کردند. به این معنا که مناطق با جمعیت بیش از ۲۰ خانوار یا کمتر از ۱۰۰ نفر را روستا و بخش‌های کمتر از ۲۰ صورتی بدون آسیب دربر می‌گیرد. باید توجه داشت که این تفکیک در جهت اقتصاد سرمایه‌داری عمل می‌کند و رها ساختن آن می‌تواند لطامت جبران‌ناپذیری را به شکل تصاعدی به ارکان اجتماعی و زیست‌محیطی وارد کند.

منابع (۱) اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستا؛ مؤلف: زاهد قادری

(۲) مبانی گردشگری روستایی، مؤلف: محسن اردستانی (۳) توسعه گردشگری روستایی (با رویکرد گردشگری پایدار)، مؤلف: محمدرضا رضوانی، فرشاد رضوان

همزمان با شوک نفتی ابتدای دهه ۵۰ که درآمدهای چند برابر شده نفتی را به شهرها سرازیرکرد، روستاییان نیز برای به دست آوردن بخشی از این درآمدها راهی شهرها شدند. پدیده‌ای که با عنوان مهاجرت از روستا به شهر حتی پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز متوقف نشد.

با وجودی که پس از انقلاب خدمات‌رسانی به روستاها شامل احداث راه‌های آسفالتنه، آب، برق و... در دستور کار دولت‌ها قرارگرفت، ولی ارائه این نوع خدمات هم مانع از مهاجرت نشدند و عمده روستاییانی که به امید درآمد و زندگی بهتر کاشانه خود را رها کرده بودند، در حاشیه شهرها باقی ماندند و پدیده حاشیه‌نشینی را پررنگ‌تر کردند.

به گزارش ایرنا، به‌گونه‌ای که در میان کشورها، ایران همراه با ترکیه بیشترین شیب کاهش جمعیت روستایی را تجربه کردند و سهم ۳۳ درصدی روستاییان از کل جمعیت طی سال‌های اخیر به ۲۷ درصد کاهش یافت. حال مهمترین سؤالی که دراین بخش مطرح می‌شود این است که چرا برنامه‌ها و هزینه‌های هنگفتی که در بیش از ۳ دهه گذشته برای توسعه روستایی انجام شد به نتیجه دلخواه نرسید و همچنان کسالتی هستند که شهر را برای زندگی به موطن اصلی خود یعنی روستا ترجیح می‌دهند.

برای پاسخگویی به این پرسش اساسی و ددها سؤال دیگری که در این خصوص وجود دارد با سید ابوالفضل رضوی معاون توسعه روستایی و مناطق محروم کشور گفت‌وگو کردیم که ماحصل آن را در ادامه می‌خوانید.

آیا پس از انقلاب تمام دولت‌ها برنامه‌های ویژه‌ای برای توسعه روستاها در دستور کار خود داشته‌اند ولی با وجود گذشت بیش از ۳ دهه همچنان شاهد وجود مشکلات متعددی در سطح روستاها هستیم و در واقع روستا به جایگاه واقعی خود دست نیافته است، ضمن این که مسئولان دولتی نیز از این جایگاه و نقش رضایت ندارند.
طی این دوره چه مسائل و موانعی باعث شده تا با وجود تمام طرح‌ها و برنامه‌ها و صرف اعتبارات هنگفت، توسعه روستایی در کشور اتفاق نیفتد؟
برای آسیب‌شناسی این موضوع باید به چند مسأله توجه کرد. اول نوع نگاه و تعریفی که از روستا داریم. دوم نظام برنامه‌ریزی که در کشور حاکم بود، آیا یک نظام عادلانه و مردم محور بوده است یا خیر؟ و سوم وجود تشکلهای روستایی مردم نهاد برای این که خواسته روستاییان را به دولتمردان و برنامه‌ریزان منعکس کند.

در خصوص مسأله نخست که به تعریف روستا برمی‌گردد باید گفت که قدیم براساس میزان آبی که وجود داشته روستا شکل گرفته است و بر همین اساس نام آن را آبادی گذاشته‌اند. بدین ترتیب بسته به میزان آبی که وجود داشته تعدادی از مردم دور هم جمع می‌شدند و زندگی می‌کردند. به همین دلیل تعداد روستاها در کشور بسیار زیاد است.

حال پس از پیروزی انقلاب اسلامی برای خدمت‌رسانی به مناطق روستایی، آنها را به روستا و آبادی تفکیک کردند. به این معنا که مناطق با جمعیت بیش از ۲۰ خانوار یا کمتر از ۱۰۰ نفر را روستا و بخش‌های کمتر از ۲۰ صورتی بدون آسیب دربر می‌گیرد. باید توجه داشت که این تفکیک در جهت اقتصاد سرمایه‌داری عمل می‌کند و رها ساختن آن می‌تواند لطامت جبران‌ناپذیری را به شکل تصاعدی به ارکان اجتماعی و زیست‌محیطی وارد کند.

منابع (۱) اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستا؛ مؤلف: زاهد قادری

(۲) مبانی گردشگری روستایی، مؤلف: محسن اردستانی (۳) توسعه گردشگری روستایی (با رویکرد گردشگری پایدار)، مؤلف: محمدرضا رضوانی، فرشاد رضوان

روستاهای که شهر می‌شوند

شود، این در حالی است که در ۲ سال گذشته نیز تسهیلاتی به روستاها اختصاص یافته است. با توجه به تجارب گذشته آیا پرداخت چنین تسهیلاتی می‌تواند به توسعه روستا منجر شود؟ ردیف اعتباری معاونت توسعه روستایی در سال‌های ۹۰ و ۹۱ در بودجه صفر شده بود که در سال ۹۳ به ۱۵۰ میلیارد تومان رسید. در همین سال بررسی شد که بسیاری از روستاهای کشور با وجود دارا بودن امکاناتی مانند راه آسفالته و آب و برق تخلیه شده‌اند. بر همین اساس با استفاده از اعتباراتی که در قالب مصوبه در کمک‌های فنی- اعتباری که شامل وام‌های ارزان‌قیمت، بلاعوض و... است این طرح را تدوین کردیم. برای سال ۹۴، اعتبار ۱۵۰ میلیارد تومان سال ۹۳ و ۱۵۰ میلیارد تومان سال جاری را با پست بانک و صندوق کارآفرینی داریم قرارداد منعقد شد به این معنا که ۳/۵ برابر مبلغی که معاونت توسعه روستایی نزد آنها می‌سپارد، وام پرداخت شود.

بنابراین ۳۰۰ میلیارد تومان اعتبار معاونت به هزار میلیارد تومان افزایش یافت. همچنین برای جلوگیری از اتحراف در هزینه‌کرد تسهیلات پرداخت شده به جای تعاونی که طبق قانون ۷ عضو دارد، حداقل ۲۵ خانوار را شرط دریافت در نظر گرفتیم، ضمن اینکه این تسهیلات به صورت مرحله‌ای و بر اساس پیشرفت طرح‌ها پرداخت می‌شود و بر مراحل اجرای طرح نظارت می‌شود.

آیا در عمده کشورهای توسعه‌یافته، روستاها همانند قبل حفظ شده و کارکرد خود را دارند. دلیل اینکه در این کشورها با وجود توسعه یافتگی، روستاها جایگاه خود را حفظ کرده‌اند، چیست؟

برای تکمیل توضیحات ارائه شده باید به این نکته اشاره کرد که ایران به همراه ترکیه در سال‌های اخیر بالاترین شیب کاهش جمعیت روستایی و افزوده شدن به جمعیت شهری را داشته‌اند. در این سال‌ها در حالی که جمعیت روستایی اتریش ۲۴ درصد بوده هم‌اکنون نیز همان ۳۴ درصد باقی مانده است ولی سهم ۳۳ درصدی روستاییان در جمعیت ایران هم اکنون به ۲۷ درصد کاهش یافته است.

در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی از سوی رهبر معظم انقلاب دیده شده است. در بند هشتم اصل سوم قانون اساسی تأکید شده است که بستری‌های لازم برای مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی- اجتماعی فراهم شود. پس از جنگ تحمیلی نیز حضرت امام خمینی(ره) درباره بازسازی کشور فرمودند که باید قشرهای کم‌درآمد و مستضعف در آن مشارکت فعال داشته باشند.

هم‌اکنون روستاییان با ۳ مشکل عمده روبرو هستند که مهمترین آن که حدود ۶۰ درصد مشکلات را شامل می‌شود، مشکل اقتصادی است. دوم تبعیض در ارائه خدمات بین شهر و روستاست و سوم علوم تکريم روستايان از سوی مسئولان است.

بر همین اساس یک کارنامه مسدون و دقیق برای توان‌افزایی روستاییان در دولت یازدهم تهیه و در حال اجراءست. بدین ترتیب مقرر شده است که روستاییان در قالب تشکلهای جمعیت کنیم و بسا منابع خود آنها و کمک دولت طرح‌های اقتصادی ایجاد شود.

بر همین اساس اعلام شد که اگر ۲۵ خانوار روستایی با هم جمع شوند تا سقف ۷۵۰ میلیون تومان به آنها وام پرداخت می‌شود، اگر ۵۰ خانوار جمعیت شود تا سقف یک میلیارد تومان وام پرداخت می‌شود و اگر ۱۰۰ خانوار باشد تا سقف ۲ میلیارد تومان وام اعطا می‌شود و برای ۱۵۰ خانوار تا سقف ۳ میلیارد تومان وام در نظر گرفته شده است که بسته به تعداد خانوارها سهم‌بندی آورده نقدی این خانوارها و وام تعیین شده است به این معنا که ۲۵ خانوار ۶۵ درصد و ۱۵۰ خانوار تنها ۲۰ درصد باید آورده نقدی داشته باشند. البته تمام این وام‌ها با سود ۳ درصد محاسبه می‌شود. در دو سال اول دوره تنفس و مشارکت است و نیازی به پرداخت اقساط نیست. همچنین وثیقه تعیین شده نیز کارت یارانه نقدی روستاییان است.

برای روستاهای مرزی نرخ سود صفر درصد در نظر گرفته شده است.

آیا دولت یازدهم قرار است که هزار میلیارد تومان تسهیلات ارزان قیمت به روستاییان پرداخت کند تا صرف اجرای طرح‌های اقتصادی

انقلاب نیز نگاه اصلی توسعه شهری بود. افزایش نرخ حاشیه‌نشینی شهرها را می‌توان حاصل همین نظام برنامه‌ریزی توسعه شهری دانست. این در حالی است که راه توسعه شهری از توسعه روستایی می‌گذرد و بدون وجود روستاهای توسعه یافته نمی‌توان انتظار شهرهای توسعه یافته داشت. ولی متأسفانه در پی این نگاه و نظام هم روستاها از توسعه واماندند و هم شهرها به توسعه واقعی دست نیافتند؛ چرا که افزایش حاشیه‌نشینی در شهرها که حاصل این نظام برنامه‌ریزی بود، مشکلات اقتصادی و اجتماعی شهرها را نیز افزایش داد.

از سوی دیگر در تعریف خدماتی که باید در اختیار روستاها قرار می‌گرفت، احداث راه، برق‌رسانی و آبرسانی در اولویت قرار گرفت. غافل از اینکه روستاها نیازهای دیگری هم دارند که به تولید و اشتغال آنها مربوط می‌شود. بنابراین در این نظام برنامه‌ریزی که یک نیاز اصلی روستاها دیده نشد، شهرها به سراپی برای روستاییان تبدیل شد و سیل مهاجرت به سوی شهرها آغاز شد. از طرف دیگر تولیداتی که در روستاها انجام می‌شد نیز به شدت کاهش یافت و در شهرها آلودگی و مشکلات شهری افزایش پیدا کرد.

آیا یکی از اهدافی که از سوی دولت‌ها دنبال می‌شود، معکوس کردن روند مهاجرت یعنی از شهر به روستاست. هرچند دستیابی به این هدف بسیار دشوار است، ولی از چه طریقی می‌توان آن را محقق کرد؟

برای پاسخگویی به این سؤال در ابتدا باید به چند آمار اشاره کرد. در حالی که در گذشته روستاییان تنها نیروی کار داشتند، امروز این نیروی کار به سرمایه انسانی تبدیل شده به طوری که از هر ۵ خانوار روستایی یک تحصیلکرده دانشگاهی وجود دارد. همچنین درآمد خانوار روستایی ۶۰ درصد خانوارهای شهری است. سوم این که شغل روستاییان به مراتب سخت‌تر از شهرنشینان است.

چهارم دسترسی به امکانات مانند خدمات درمانی کمتر و دشوارتر است. حال در این شرایط باید بررسی شود که چگونه می‌توان جلوی مهاجرت از روستاها را گرفت و این روند را معکوس کرد. البته این موضوع

حضور مؤثر عشایر در استان و نقش آنها در رونق اقتصادی

دهیاری‌ها و غفلت از ظرفیت‌های متعدد روستاها

▲ از کل بودجه کشور تنها ۵ درصد سهم روستاها و ۹۵ درصد به شهرها مخصوص کلان شهرها تعلق دارد، در صورتی که توسعه کشاورزی بر عهده روستاها است و دهیاران به عنوان مجری مصوبات شوراهای روستایی شناخته شده‌اند و نقش شهردار را در روستا اجرا می‌کنند از طرفی رابط بین مسئولان اجرایی و مردم هستند و انتظار می‌رود از این ظرفیت و فرصت برای کاهش و رفع مشکلات روستا استفاده کنند.

روستاها انظور که باید در برنامه توسعه مورد توجه قرار نگرفته‌اند و موقعیت‌هایی که در روستاها وجود دارد از سر غفلت و بی‌توجهی گاه‌آ بلااستفاده مانده و از طرفی هم دهیاران به عنوان نماینده اجرایی در روستاها ظرفیت کارها و خدمات را به کارهای عمرانی محدود کرده‌اند.

از آنجائی که بزرگ‌ترین منبع اقتصاد کشاورزی روستاها هستند بیشترین نقش تولیدی در این عرصه بر عهده روستاییان است.

با همه این تفاسیر روستا و روستایی با همه استعدادهای طبیعی و زیست‌محیطی و شرایط زندگی که دارد مورد غفلت قرار گرفته است، تنها سالانه نشست‌ها و همایش‌هایی با نام‌های توسعه در روستاها برگزار می‌شود که نتیجه آن به همان ۵ درصد بودجه کل کشور ختم می‌شود که برای روستاها تصویب می‌شود.

دهیاران که از آنها به عنوان شهرداران در روستاها نام برده می‌شود در حال حاضر همه فعالیت‌های خود را به بخش عمران و کانال یا جدول کشی و... در روستاها کرده‌اند اما از بخش آموزش و فرهنگ

و سایر حوزه‌ها غافل مانده‌اند.

رئیس شورای بخش خوز نهاوند می‌گوید: دهیار باید توسعه‌دهنده و مجری برنامه‌ها و سیاست‌های نظام و دولت در روستا باشد یا فرهنگ‌سازی برای اجرای طرح‌های عمرانی اجتماعی و فرهنگی یا سیاسی مثل انتخابات باشد.

مسعود سلگی می‌گوید: مباحث فرهنگی در جامعه روستایی مورد غفلت واقع شده است شناسایی آسیب‌های اجتماعی مباحث آموزشی که دهیاران با آن بیگانه‌اند و بسیاری موارد دیگر مثل حوزه گردشگری، در روستاها فراموش شده‌اند و تنها به بخش عمرانی محدود شده است.

سلگی می‌گوید: دهیاران که از آنها به عنوان شهرداران روستاها یاد می‌شود باید دایره‌المعارفی از همه رشته‌ها و تخصص‌ها در روستا باشند؛ چراکه اهرم توسعه در روستاها کم نیست و با توجه به وضعیت معیشت روستاها و رفع مشکلات صنفی موجود که اغلب کشاورز و دامدار هستند تلاش کند. دهیاران زنجیره متصله روستاییان به بخش‌های مختلف اجرایی هستند، حالا این بخش‌ها خصوصی یا دولتی می‌خواهد باشد.

به گفته وی دهیاران می‌توانند در جذب گردشگر و توریسم در موقعیت‌های گردشگری با شناسایی مناطق مستعد در روستاها رای جذب توریسم موفق عمل کنند؛ چراکه دهیاران به این موقعیت‌ها بیش

از سایرین واقف هستند.

از طرفی دهیاران در بحث مهاجرت معکوس روستاییان از شهر به روستا با تشویق این افراد و فراهم کردن زیرساخت‌ها از جمله دادن زمین و معاف کردن آنها از پرداخت هزینه عوارض ساخت و... آنها را از گرایش به زندگی شهری و مهاجرت منع کند.

سوء استفاده مدیران سم مهلك خوشه‌های صنعتی روستای

▲ امیر یختیاریان

▲ شکل‌گیری خوشه صنعتی "گردآباد" در روستایی به همین نام رخدادی ارزشمند و ستودنی است. این که اهالی یک روستا در فرایندی غیردستوری و به شکلی درون‌زا وارد عرصه تولید در ابعاد صنعتی آن شوند و میزان گردش مالی صنعت روستایی خود را از بسیاری از شبهه خوشه‌های صنعتی موجود و قدیمی در شهرها نیز ارتقا ببخشند نشانگر این است که خلافت در حوزه تولید صرفاً مختص محیط‌های مدرن شهری نیست و کارآفرینی را می‌توان در روستا نیز شکل و توسعه داد. بدین لحاظ "گردآباد" می‌تواند الگویی مناسب برای توسعه اشتغال و کارآفرینی در روستاهای کشور واقع شود و دیگر جوامع محلی نیز از این تجربه شیرین اهالی گردآباد درس بگیرند و با توجه به تحولات جهانی از جمله تغییرات آب‌وهوایی که ادامه زندگی در روستاها را با تهدید مواجه کرده است همراه شوند و از تهدید برای خود فرصت رشد و ترقی ایجاد کنند. در واقع پویایی اقتصادی شکل گرفته در گردآباد بیش از هر چیز نشانگر پویایی اجتماعی ساکنان این روستا است که با شناخت فرصت‌های بالقوه از یکسو و تقویت توانمندی اهالی روستا از سوی دیگر توانستند به

جای مرگ تدریجی، رشد تدریجی را ارزانی روستای خود کنند و ظرف چند سال الگویی مثال‌زدنی از تلاش و کوشش در جوامع روستایی شوند. امروز گردآباد مراحل رشد صنعتی خود را با قوت و قدرت به پیش می‌برد و می‌توان چشم‌اندازی امیدوارکننده را برای این جامعه روستایی پیش‌بینی کرد. رویاهای برآمده از ذهن خلاق اهالی این روستا که امروز آن را به عنوان مرکزی مهم در حوزه تولید پوشاک ارزان قیمت برای داخل و خارج از کشور کرده است، بعید نیست که آنها را در سال‌های آتی صاحب "نشان تجاری" موفق در سطح منطقه کند تا جایی که نماد موفق تولید صنعتی در استان و حتا کشور شوند و پوشاک آنها وارد مسیر صادرات بین‌قاره‌ای شود. اما موفقیت گردآباد در تشکیل یک محیط اقتصادی بارور و خلاق تا حدی است که چند سالی است مورد توجه مدیران دولتی نیز واقع شده و برخی از مدیران تلاش می‌کنند با پیوست نمودن این نهاد مردمی به تشکیک دولتی خود توفیق این مردم را نتیجه تلاش اداره خود نشان دهند. این فرصت‌طلبی غیر از این که مغایر با اخلاق حرفه‌ای کارگزاران دولتی است تهدیدی نیز برای توسعه و رشد پایدار گردآباد محسوب می‌شود. اقدامات

مدیران دولتی از سویی در چارچوب بخش‌نامه‌های خشک و غیرمنطقی اداری است و از سویی نیز برای آب و رنگ دادن به گزارش عملکرد آنان است. همین دو نکته و به عبارتی ایراد زمانی که می‌خواهد به کمک یک نهاد مردمی بیاید و در باروری و توسعه به آن کمک کند بعید نیست که به جای بارور کردن، مانع توسعه آن شده و سد راه پیشرفت آن شود. شکل‌گیری و پیشرفت گردآباد حاصل یک برنامه دولتی نبوده است. به صورتی درون‌زا و به تدریج و در نتیجه اتحاد منافع جمعی از اهالی یک روستا شکل گرفته است. تردیدی نیست که رشد و توسعه بیشتر این رخداد نیاز به همراهی و حمایت دارد اما شکل حمایت باید صادقانه و به دور از ترفندهای سیاسی باشد. در واقع بهره‌برداری تبلیغاتی از این رخداد، سم مهلکی برای پیشرفت آن است. دخالت بیجای مدیران و سازمان‌ها برای شریک‌سازی خود در توفیق این منطقه می‌تواند به مرگ این منطقه منتهی شود. اهالی گردآباد یک‌شبه موفق به شکل دادن این بازار بزرگ تولیدی نشده‌اند. آنها آرام آرام همکاری گروهی را یاد گرفته‌اند و در متنی نانوشت و با کسب تجربه‌ای گران‌سنگ توانسته‌اند اتحادیهای مردمی را عامل تقویت آن.

نگاهی به تحولات اجتماعی روستاها

انتظارات

- افزایش تعامل با زندگی شهری و الگوبرداری از زندگی شهری
- مصرف‌گرایی
- مهاجرت به شهر

روستا به معنای محل رویش و رستن گاه است اما در شرایط فعلی روستاها به سمت و سوی تبدیل شدن به سکونتگاه‌های انسانی در حال تغییر ماهیت می‌باشد و حاصل این فرایند بیکاری و همین عامل، عامل گرایش بیشتر به مواد مخدر در صورت اسکان در حاشیه‌های شهر آسیب‌های اجتماعی واقعی که شاید زیادی هم به سبک زندگی نداشته باشد به شدت گسترش خواهد یافت؛ چراکه ویژگی جغرافیایی و محدودیت ناشی از محدودیت جغرافیایی روستایی دیگر در آن وجود ندارد.

مصرف‌گرایی، میل به مهاجرت، افزایش سن ازدواج، تمایل به رسانه‌ها و گرایش به مواد مخدر و الکل هم پدیده‌هایی هستند که دیگر آسیب‌های جامعه

در سال‌های اخیر با گسترش رسانه‌ها این رفتارها به جوامعی که در معرض دریافت پیام‌های آن قرار می‌گرفتند، تسری یافت و دیگر در روستاها اطلاعات افراد از شهر برگشته مبنایی برای قضاوت ویا الگوبرداری نیست. مسأله مهمی که لازم است به آن توجه شود این است که یکی از عوامل تغییر فرهنگی یا تغییر سبک زندگی اطلاعات و پیام‌ها و الگوهای اجتماعی است اندازه و بعد جغرافیایی نیز بر آن تأثیرگذار است و محدودیت جغرافیایی از دیگر عوامل تأثیرگذار و مهم به شمار می‌آید.

تحولات اجتماعی روستاهای ایران تاریخی‌ای دیرینه دارد اما آنچه ما امروز با آن مواجه هستیم عبارتند از:

- گسترش رسانه‌های ارتباط جمعی مانند ماهواره و اینترنت که همه جوامع را مورد تأثیر قرار می‌دهد.
- کم‌آبی و کاهش رونق کشاورزی و درآمد
- افزایش سطح مدارک تحصیلی و به تبع بالا رفتن

▲ حمید خاورزمینی

▲ یکی از عوامل مؤثر بر تغییرات فرهنگی که گاه به صورت ناهنجاری‌ها در جامعه خود را نشان می‌دهد افزایش تعامل و ارتباط برون فرهنگی است. گسترش رسانه‌ها از بدو پیدایش عاملی برای بروز کنش‌ها واکنش‌هایی بوده که ریشه در فرهنگ آن جامعه نداشته است.

این پدیده بیشتر از هر جا در مراکزی که امکان این ارتباط بیشتر بوده رخ داده و در گذشته این چندندان دور شهرهای بزرگ و اصلی درگیر این پدیده بوده‌اند وجود سینماها مجلات و روزنامه‌ها باعث می‌شد کنش‌های سنتی جای خود را به کنش‌های دیگر بدهد تا حدی که باعث به وجود آمدن باورهای می‌شد که تضاد میان روستا و شهر را افزایش می‌داد و با شهرنشینان متمم به صفاتی می‌شدند که حاصل تعامل آنها با جهان خارج و پیدایش تفاوت‌های فرهنگی با بقیه جامعه یا گذشته خودشان بود.

نقش صنایع دستی در توسعه روستا

هنرمندان صنایع دستی از امکانات تبلیغاتی برای عرضه صنایع دستی خود محروم‌اند

هنرهای سنتی و یا دستی به آن دسته از میراثی گفته می‌شود که از نسل‌های گذشته تا به امروز در هر منطقه از جغرافیای این کره خاکی به حیات خود ادامه داده است.

بسیاری از همین صنایع با توسعه جوامع شهری و روستایی به دست فراموشی سپرده شد و فقط تعدادی اندکی از هنرمندانی هستند که با وجود کهنوت سن و بیماری به هنر خود ادامه دادند. در گذشته روستاییان پس از فراغت از مزارع، در فصل‌های بیکاری و براری رهایی از بیکاری به صنایع دستی می‌پرداختند. ضمن اینکه سرگرم می‌شدند، با فروش هنر دستی خود به اقتصاد خانواده کمک می‌کردند و این کار موجب جلوگیری از مهاجرت‌های فصلی می‌شد.

امروزه گردشگری و اقتصاد گردشگری به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی تجارت جهانی محسوب می‌شود سیاستگذاران و برنامه‌ریزان در کشورهای توسعه یافته معتقدند که گردشگری به عنوان رکن اساسی توسعه پایدار به شمار می‌آید و در کنار گردشگری به احیا صنایع دستی پرداختند.

آ۱: صنایع دستی روستایی تداعی‌کننده بخشی از سنت‌های اصیل

یک کارشناس ارشد برنامه‌ریزی گردشگری در این زمینه معتقد است: گرچه سال‌ها است که گردشگری به عنوان رکن اساسی توسعه پایدار در کشورهای توسعه‌یافته مطرح است، چند سالی است که مسئولان در کشور به این حوزه توجه جدی نشان دادند و برنامه‌ریزان به این نتیجه رسیدند که گردشگری نقش مؤثری در توسعه ملی و تنوع‌بخشی به اقتصاد ملی و منطقه‌ای دارد.

پریسا سموات عنوان کرد: گردشگری روستایی از دیگر شاخه‌های گردشگری است که نه‌تنها در کشور ما بلکه در استان ما نوا است، طی سال‌های اخیر حجم خوبی از مسافران و گردشگران از

روستاهای بافت تاریخی کشور همچون ابیانه در کاشان، کندوان در آذربایجان شرقی بازدید کردند. گردشگران در کنار بازدید از این روستاها، سعی می‌کنند خاطرات سفر را با خرید صنایع دستی با خود به یادگار ببرند.

وی گفت: صنایع دستی روستایی تداعی‌کننده بخشی از سنت‌های اصیل به شمار می‌آید، این کالا می‌تواند منبع درآمد جوامع روستایی در استان به شمار آید ضمن اینکه از جمله منابع ایجاد اشتغال نیز به شمار می‌آید. اغلب روستاهای همدان ظرفیت گردشگری دارد و هر روستایی صنایع دستی مختص به خود را دارد. در گذشته صنایع دستی همچون

قالیبافی، گلیم‌بافی، حصیربافی، جوارب پشمی، تخریسی، پارچه بافی، زیلو و جاجیم‌بافی، سفالگری در همدان رونق داشت اما اکنون هنرمندان این عرصه تعدادشان از انگشتان دست نیز کمتر است و آن دسته که هنرمندانی که سو چشمانشان را در این سال‌ها از دست دادند هنوز کور سوی امیدی به مسئولان دارند تا گره مشکلات آنها به دست مسئولان باز شود.

وی گفت: شاید بتوان گفت که مهمترین نقش و اهمیت صنایع دستی در روستاها، در تولیدات ملی، تامین تعادل اجتماعی، توسعه توریسم و مبادلات فرهنگی، اشتغال، توسعه صادرات و مهمتر از همه فقدان عوارض و پیامدهای زیست‌محیطی به جهت سادگی تولیدات صنایع دستی است

مهم‌ترین نقش و اهمیت صنایع دستی در روستاها، در تولیدات ملی، تامین تعادل اجتماعی، توسعه توریسم و مبادلات فرهنگی، اشتغال، توسعه صادرات و مهمتر از همه فقدان عوارض و پیامدهای زیست‌محیطی به جهت سادگی تولیدات صنایع دستی است

آذین حقایق تأکید کرد: آموزش صنایع دستی در مناطق روستایی کشور، غالباً از روش سنتی استاد- شاگردی انجام می‌شود. امروزه برای رونق تولیدات این صنایع با اکتفا به این روش نمی‌توان به تولید انبوه صنایع دستی دست یافت. لزوم برگزاری دوره‌های تخصصی آموزشی در مناطق روستایی، یکی از ضرورت‌های توسعه صنایع دستی است. همچنین می‌توان با برگزاری دوره‌های آموزشی، به جذب جوانان روستایی برای اشتغال به این حرفه مبادرت ورزید. هم اکنون بسیاری از هنرمندان

پیشکسوت این حوزه، به دلیل کهنوت سن قادر به ادامه فعالیت خود نیستند. در صورت فوت هر یک از این اساتید، ممکن است یک یا چند رشته صنایع دستی به کلی منسوخ شود.

این دانشجوی دکتری هنرهای اسلامی معتقد است: از دیگر راه‌های توسعه صنایع دستی، آشنا نمودن نسل جوان با رشته‌های متنوع آن است. به طور مثال می‌توان با افزودن چند واحد درسی مرتبط با صنایع دستی به منابع آموزشی، گامی مهم در جهت شناساندن این حوزه به دانش‌آموزان، برداشت. اغلب هنرمندان صنایع دستی در روستاها و مناطق عشایری، از امکانات مالی و تبلیغاتی برای عرضه صنایع دستی خود محروم‌اند. بدین جهت برگزاری بازارچه‌ها و نمایشگاه‌های تخصصی، می‌تواند در توسعه صنایع دستی محلی و بومی مؤثر باشد.

این نمایشگاه‌ها اگر به صورت حرفه‌ای برگزار شود، سبب ایجاد فضای رقابتی بین هنرمندان رشته‌های مختلف صنایع دستی می‌شود. از سوی دیگر در مناطق روستایی کشور، هنرمندان صنایع دستی غالباً از تسهیلات بیمه‌ای و بانکی به طور مطلوب برخوردار نیستند. اگر یک هنرمند روستایی بخواهد کسب‌وکار خود در حوزه صنایع دستی را گسترش دهد، به تسهیلات بانکی نیاز دارد. در صورتی که این نوع تسهیلات در اختیار آنان قرار نگیرد، نمی‌توان به تولید انبوه در روستاها و مناطق محروم امیدوار بود.

گرچه هنرمندان این عرصه برای داشتن انگیزه بیشتر به حمایت مسئولان نیازمند هستند، متولیان امر می‌توانند با ایجاد بازارچه‌های دائمی فروش، به هنرمندان کمک کنند تا بدون واسطه محصولات خود را به فروش برسانند. امسال که به سال اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل نامگذاری شد، متولیان امر می‌توانند با حمایت خود از صنعتگران و هنرمندان صنایع دستی و با ایجاد راهکارهایی، گره‌گشای مشکلات این حوزه باشند.

مهاجرت و حاشیه‌نشینی ایستگاه آخر ندارد

◀ سمانه جهانگیری عرش

مهاجرت بی‌رویه روستاییان به شهرها، حاشیه‌نشینی و گرفتاری‌های مربوط به آن از یک طرف و خالی شدن روستاها از تولیدکنندگان و مولدان اقتصادی از طرفی، باعث شده که توازن جمعیتی مناطق به هم خورده و به نوعی آشفتگی در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و نیز فرهنگی جامعه فزونی یابد.

در آخرین جلسه توسعه روستایی شهرام طهماسبی، رئیس سابق سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی همدان هشدار داده بود که استان همدان با شتاب فزاینده مهاجرت از روستاها به شهرها مواجه است و این امر موجب بروز مشکلات جدی برای شهرها و روستاها خواهد شد.

فریدون عربی، مدیرکل دفتر امور روستایی و شوراهای استانداری همدان نیز گفته بود: جمعیت روستایی استان همدان به دلیل مهاجرت در سال‌های اخیر ۳۰ درصد کاهش داشته است.

هرچند امروزه نوع مهاجرت روستاییان به شهرها نسبت به گذشته تفاوت کرده است و اغلب روستاییان به دلیل ادامه تحصیل، تغییر شغل در روستاها و کم‌توجهی دولت‌ها به بخش دامداری، دامپروری و کشاورزی

مهاجرت می‌کنند اما تغییر نگرش‌ها و علاقمندی به زندگی شهرنشینی شکل دیگری از مسأله مهاجرت به شهرها را موجب شده است.

به گفته کارشناسان شاید اگر توجه به توسعه روستاها و برخورداری

وی در بحث آسیب‌های ناشی از مهاجرت گفت: یکی از عوارض این مهاجرت و رفتن مردها از روستاها باعث عدم تعادل جنسیتی در روستاها می‌شود و این مسأله جدی و مهمی است که کمتر به آن پرداخته شده است.

نتیجه این مهاجرت‌ها سبب شده است که بیشتر به حمایت مسئولان نیازمند هستند، متولیان امر می‌توانند با ایجاد بازارچه‌های دائمی فروش، به هنرمندان کمک کنند تا بدون واسطه محصولات خود را به فروش برسانند. امسال که به سال اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل نامگذاری شد، متولیان امر می‌توانند با حمایت خود از صنعتگران و هنرمندان صنایع دستی و با ایجاد راهکارهایی، گره‌گشای مشکلات این حوزه باشند.

مردم از امکاناتی نظیر شغل، جاده آسفالت، گاز، برق، تلفن، اینترنت و امکانات تفریحی ورزشی و مدارس در همه مقاطع جدی‌تر گرفته می‌شد کمتر شاهد مهاجرت روستاییان به شهر و رواج پدیده حاشیه‌نشینی می‌شدیم. با مهاجرت از روستا به شهر صنعت دامپروری، دامداری، مرغداری و کشاورزی از بین می‌رود و تولیدکنندگان دیروز به مصرف‌کنندگان امروز تبدیل می‌شوند.

حاشیه‌نشینی معضلات اجتماعی زیادی از جمله استفاده غیرمجاز از برق، گاز و آب، رواج سرقت، اعتیاد و فروش مواد مخدر و ناهنجاری‌های دیگر اخلاقی را بر پیکره زندگی شهرنشینی وارد می‌کند.

استاد گروه جمعیت‌شناسی دانشگاه توسعه و آبادانی

کمبود مرد در ازای هر زن بوده و این سبب کاهش ازدواج، رشد منفی جمعیت و افزایش تعداد دختران سن بالا و بالا رفتن سن ازدواج را شاهد خواهیم بود.

وی دیگر عوارض مهاجرت از روستاها به شهرها را افزایش حاشیه‌نشینی دانست و گفت: این مهاجرت‌های بی‌رویه همدان را جزو استان‌های حاشیه‌نشین قرار داده که هر ساله اعتبارات زیادی برای توانمندسازی این مناطق به جای توانمندسازی شهر اختصاص پیدا می‌کند که در عمل به دلیل نامناسب بودن کالبد این نواحی این اعتبارات هم به نوعی هدر می‌رود.

وی ادامه داد: هرچند گفته می‌شود که افزایش میزان خدمات اجتماعی و بهداشتی سبب خواهد شد که از میزان مهاجرت روستاییان به شهرها جلوگیری کند ولی واقعیت‌های جامعه حاکی از چیز دیگری است.

حسین محمودی افزود: ما قدیمی‌ترها در کتاب‌هایمان شعر "خوشا به حالت ای روستایی" را خوانده‌ایم ولی در

عمل می‌دانیم که تنها ۴ درصد از بودجه را به روستاها اختصاص دادند که این یعنی شعار با عمل متفاوت است. ما در تعریف خود روستا را جایی می‌دانیم که

بین ۱۰۰ تا ۳ هزار و ۵۰۰ نفر جمعیت داشته باشد و با این تعریف نمی‌شود انتظار تولید و حمایت از تولیدکننده را داشته باشیم.

این کارشناس اضافه کرد: وقتی که در مدت ۳۷ سال تنها یک‌سوم روستاهای کشور بهینه‌سازی شده‌اند سخن گفتن از توسعه واقعی روستاها و عملی شدن آن به رؤیا بیشتر شبیه می‌ماند.

طرح هادی از سال ۱۳۸۴ به منظور جلوگیری از روند مهاجرت روستاییان به شهرها شروع شده ولی در عمل به نظر من موفق نبوده است چون اگر چنین بود هم اینک نباید شاهد مهاجرت بی‌رویه روستاییان می‌شدیم.

وی با اشاره به اینکه یکی از حقوق روستاییان و از قدم‌های نخست برای توسعه هر منطقه‌ای داشتن جاده آسفالت مناسب است، افزود: بر اساس تحقیقی که انجام دادم ارتباط ۳ روستای عین‌آباد- لکین- کرفس تنها نیاز به ۴ کیلومتر جاده آسفالت دارد. ارتباط روستای آغچه خرابه با بخش قیدار و نیز روستای منصورآباد با بخش آوج هرکدام تنها به ۲ کیلومتر جاده آسفالت نیاز دارد یا ارتباط روستای قلعه گوزل دره قارلوق تا کمال‌لو در بخش نوربان تنها نیاز به ۵ کیلومتر بازسازی و روکش آسفالت نیاز دارد. جالب

اینکه همه جاده‌های روستایی شهرستان رزن از داشتن کوچک‌ترین خط‌کشی و علامت راهنمایی‌وراندگی و دید در شب محروم است چگونه می‌توان گفت که روستاها

مورد توجه بوده‌اند؟

محمودی با بیان اینکه طبق قوانین مصوب کشور، شورای اسلامی شهرها با اختیارات گسترده مشغول به فعالیت بوده ولی اختیارات با استفاده درست

از اختیارات در شورای روستا بسیار کمتر به چشم می‌خورد خاطر‌نشان کرد: هرچند راه‌های مختلفی برای توسعه و آبادانی روستاها در طول سال‌های اخیر پیشنهاد و اجرایی شده است به نظر لازم است که مجلس شورای اسلامی در این زمینه ورود نموده و بویژه از باب نظارتی بر امور روستاها و دهیاران بیشتر توجه نماید.

وی گفت: با وجود فعالیت دهیار‌ها در چند سال اخیر هنوز هم روستاها از خلأ مدیریتی رنج می‌برند. توسعه روستایی فرایند همه‌جانبه و پایداری است که در چارچوب آن توانایی‌های جامعه روستایی برای رفع موانع و مشکلات روستایی به کار گرفته می‌شود.

این کارشناس ادامه داد: هم‌اکنون هزار و ۳۷ روستای دارای سکنه در این استان وجود دارد که از این تعداد در ۷۴۱ روستا دهیاری فعال است.

وی یکی از راه‌های کاهش مهاجرت بویژه در شرایط خشکسالی را استفاده از آبخیزداری و ایخوان‌داری دانست که این مسأله با کمک دولت، اهالی و حتی با کمک خیرین می‌تواند انجام گیرد.

این کارشناس یکی از کارهای جدید دولت، تشکیل شرکت‌های تعاونی روستایی با ۸۰-۶۰ درصد وام تا سقف ۳ میلیارد تومان با نرخ ۳ درصد اعلام کرد و

بیان داشت: این قدم خوبی برای جلوگیری از مهاجرت است؛ چراکه نرخ سود این وام‌ها کمتر از کارمزد صندوق‌های قرض‌الحسنه (۴ درصد) است. همچنین وجود ۲ سال تنفس برای ابتدای کار و نیز معاف از پرداخت کارمزد در روستاهای مرزی از نکات مهم این طرح است.

این کارشناس با بیان پیشنهاداتی اظهار کرد: معافیت مالیاتی برای روستاها، ارائه خدمات اجتماعی، مستقر کردن تولیدی‌های کوچک در روستاها، توسعه اینترنت، خدمات در روستاها و توسعه اکوتوریسم روستایی، بسته‌بندی میوه و سبزیجات و ارسال آن برای میادین میوه و تره‌بار مصرف، تبدیل مدارس در تابستان به هتل‌های گردشگری در تابستان‌ها، جلب نظر مردم برای بازسازی و بهینه‌سازی ابنیه و مکان‌های تاریخی، برگزاری جشن‌های خرمین، عغران، انار، توت‌فرنگی و... در روستاها و طرح‌های دیگری می‌تواند در کاهش روند مهاجرت از روستاها به شهرها و بویژه شهرهای بزرگ مؤثر باشد.